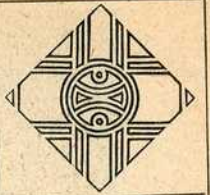

Илустрована Ратна Кроника

ИЛУСТРОВАНА РАТНА КРОНИКА ИЗЛАЗИ У СВЕСКАМА. — ПРЕТПЛАТА НА 10. СВЕЗАКА СТАЈЕ КРУНЕ 2.— ПОЈЕДИНА СВЕСКА СТАЈЕ 24 ПОТУРЕ. — ПРЕТПЛАТА — — — СЕ ШИЉЕ: КЊИЖАРНИЦИ СВЕТОЗАРА Ф. ОГЊАНОВИЋА, НОВИ САД. — — —

1389.

УРЕЂУЈЕ: ДР. КАМЕНКО СУБОТИЋ. — ИЗДАЊЕ КЊИЖ. СВЕТ. Ф. ОГЊАНОВИЋА.

1912./3.

Краљевић је Марко ускренуо!*)

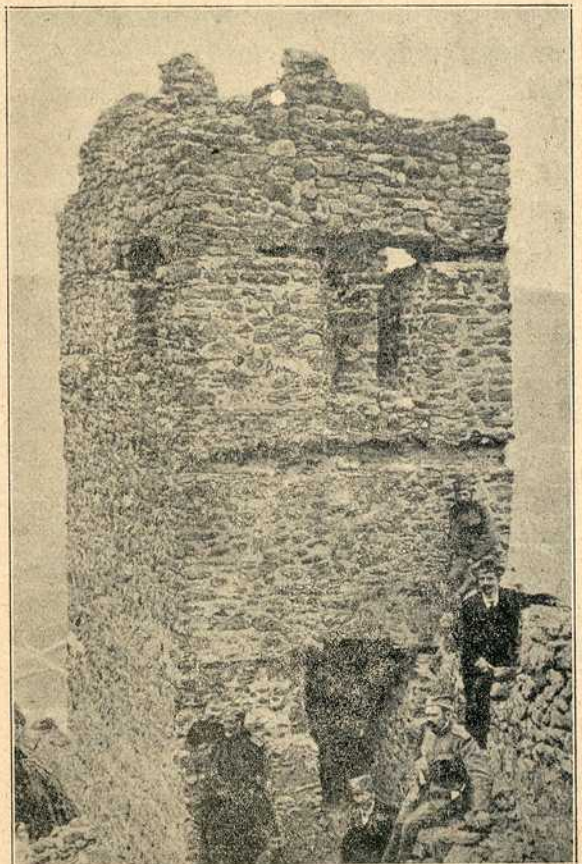

Рат Турцима! Косово се свети . . .

Краљу Петре рат је објавио
Азијату, српскоме крвнику,
Краљу Петре и краљу Никола.
Србија је земља узаврела,
И док дланом о длан ударио,
Сва је земља била под оружјем.
Затресла се Урвина планина;
Зазвонише вилиндарска звона,
Пробуди се Краљевићу Марко . . .

На планини пећина је пукла,
Из пећине Марко излашаше.
Ту је њега Шарац очекив'о,
Очекив'о господара свога;
Привезан је копљу убојитом;
Игра Шарац као и помаман.
Кад сагледа господара свога,
Тад је Шарац радосно рзао,
А давно се ни видели нису!
Проговара Краљевићу Марко:
„Давор Шаро, давор добро моје!
Што се тресе Урвина планина?
Зашто звоне вилиндарска звона?
Ил се руши, ил се нешто зида,
Ил баш раја окове раскида?“
Шарац Марку 'вако одговара:
„Господару, Краљевићу Марко!
И руши се, и нешто се зида,
И баш раја окове раскида!“
Кад то чуо Краљевићу Марко,
Шарца коња и грли и љуби.
„Јао, Шаро, моје десно крило!
Носи мене Мирочу планини,

Да призовнем вилу Равијојлу!
Чистим ћу те сребром потковати,
Чистим сребром и жеженим златом,
Покрићу те свилом до колена,
Од колена ките до копита;
Гриву ћу ти измешати златом,
А покрит је ситнијем бисером.“
Појахао лакога Шарина,
Право језди Мирочу планини.
Дојездише Мирочу планини;
Вила језди по врху планине,
Шарац језди по среди планине.

Кула Краљевића Марка у Прилепу

*) Ову песму доносимо из књиге „Краљевић Марко у балканском рату“ од дра К. Суботића. Књига се може прочитати од издавачке књижаре Св. Ф. Огњановића у Н. Саду. Цена 50 пот.

Рањени српски јунаци под Једреном

Нигде виле чути ни видети.
 Кад је Шарац сагледао вилу,
 По три копља у висину скаче,
 По четири добра унапредак.
 Проговара Краљевићу Марко:
 „Где си саде, Равијојло вило,
 Где си саде, да од Бога нађеш!“
 »Ево мене, Краљевићу Марко!“
 Одговара Равијојла вила.
 »А давно се ми видели нисмо;
 Ни видели, нити смо зборили.
 Хвала богу, хвала великоме,
 Ево нам се Марко пробудио!
 У згодан се часак пробудио!“
 Проговара Краљевићу Марко:
 „Хвала теби, вило Равијојло,
 Хвала теби на добродошлицу!
 Него казуј, посестримо мила,
 Што се тресе Урвина планина,
 Зашто звоне вилиндарска звона;
 Шта се руши, шта ли се то зида?“
 „Што ме питаш, Краљевићу Марко,
 Што ме питаш, право да ти кажем.
 Минуло је пет стотина лета,
 Од како је царство пропануло,
 Пропануло на пољу Косову.

Минуло је три стотине лета,
 Како нам се Марко ућутио,
 Ућутио дубок сан уснио.“
 „Сан сам снив’о, вило посестримо“,
 Проговара Краљевићу Марко,
 »Сан сам снив’о, ал’ је тежак био,
 А и тежак а и крвав беше.
 У сану сам по крви газио,
 Слушао сам звекет од ланаца,
 Од ланаца и од букагија
 Слушао сам писак тужне раје.
 Устат хтедох, хтедох се пробудит’;
 Тврд сан беше, Марко с’ не пробуди.
 Само једном — већ је давно било —
 Замало се Марко не пробуди.
 Гром загрми на светога Саву,
 Муња сену, расветли крајину,
 И ја видех народ под оружјем.
 Видех, како раја гони Турке,
 Гони Турке па све на буљуке;
 И чух, раја како нешто кличе;
 Једну реч сам само разабрао;
 Чини ми се, зваше се слобода.
 Срце ми се тада разиграло,
 Пред пећином Шарац је вриштао,
 Дозивао господара свога,
 Ал сном тешким Марко је спавао.
 Казуј, вило, шта се догодило!“
 „Побратиме Краљевићу Марко,
 Има томе већ стотину лета,
 Кад гром грмну на светога Саву,
 Кад се раја диже на оружје,
 Када раја „слобода!“ закликта.
 Србија се тада ослободи.“
 Скида Марко са главе калпака,
 Па се крсти Краљевићу Марко.
 Проговара Краљевићу Марко:
 „Хвала богу, хвала великоме!“
 „Кад Србија слободна постаде“
 Говорила вила Равијојла
 „Узданица народна постаде.
 К’о што пчеле матицу имаду,
 Тако раја Србију имаде;
 Србија је робљу узданица.
 Србија је земља од слободе,
 Слободу је на мачу добила,
 Сад са мачем слободу ће дати,
 Слободицу тој Србији Старој,
 Са мачем ће на Косово поћи,
 Са мачем ће на Косово доћи,

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNILIB.RS

Са Косова до Прилипа града,
Од Прилипа до мора Адрије.“
„Хвала богу, хвала великоме!“
„Почуј мене, Краљевићу Марко!
Добро си се данас пробудио.
Земан дошо, Косово се свети.
Гледај, Марко, оне беле дворе,
Што се сјаје к’о стена од злата;
То су двори краља од Србије.
Краљ Петар те тамо очекује
На престолу славних Неманића.
А како те очекиват’ неће!
Скупио је војску по држави,
Да он пође у бој на Косово,
Да с’ огледа с Турчином крвником,
Да освети то тужно Косово.
И он хоће први умријети,
Јал умријет, јали победити.“
Игра Шарац и као помаман;
Брзо Марко стиже Београду.
Онде виде многу силну војску,
Силну војску од Србије краља.
Када Марко стиже Тркалишту,
Када Шарац чадорје угледа,
И угледа свијетло оружје,
И угледа шуму бајонета,
Ту се Шарац много разиграо.
„Здраво Срби, здраво, браћо драга!“
Поздрављаше Краљевићу Марко.
Питали се млади Србијанци:
„Који оно добар јунак беше?
Коњ му није, какви ’но су коњи,
Већ је шарен као и говече;
Јунак није, какви су јунаци,
На плећима ђурак од курјака,
На глави му капа од курјака,
Привез’о је мрком јеменијом,
Нешто црно држи у зубима,
Колик’ јагње од пола године.“
„Здраво, браћо, млади Србијанци!
Ево вама Краљевића Марка!“
Кад то чула Србадија млада,
Кликну „ура!“, пушке избацују,
И говоре Краљевићу Марку:
„Добро дош’о, Краљевићу Марко!
Добро дош’о сретно с нама пош’о
Сретно пош’о на Косово равно,
Да светимо цара Лазе главу!“
Мало било, дуго не трајало,
Носи Шарац Краљевића Марка,

Носи Марка Београдом градом,
Па удари средом Теразија.
Купила се силесија Срба,
И госпде и народа разног,
И војника, и деце и жена,
Па се пита силесија Срба:
„Који ово чудан јунак беше?“
Ту се нађе ђенерал Живковић.
Ђидија је, равна њему нема,
Потомак је Краљевића Марка.
Проговара генерал Живковић:
„Здраво да си, чудни побратиме!
Од куда си, од кога ли града?“
„А да ко сам, ако Марко нисам“
Одговара Краљевићу Марко
„Ако нисам Марко од Прилипа“.
Сузе рони генерал Живковић
— Први пут му сад се сузе роне —
Сузе рони, народу говори:
„Веселте се, моја браћо драга!
Ево нама Краљевића Марка!
Благо нама у данашње дане,
С Марком ћемо на Косово поћи!“
У то Марко двору дојездио,
Белом двору краља од Србије.
Питала га на капији стража:
„Казуј, ко си, незнани јуначе!“
Стражи Марко ’вако одговара:
„Ја сам Марко од Прилипа града.
Пуштај мене краљу од Србије.“
Почаст даде на капији стража,
Почаст даде Краљевићу Марку.
Када Марко у двор улажаше,
Засвираше многобројне трубе,
Засвираше лепу српску химну:
Боже правде, ти што спасе
Од пропасти до сад нас,
Чуј и од сад наше гласе,
И од сад нам буди спас.
Марка нама, боже, храни!
Моли ти се српски род!
Кад то чуо краљу од Србије,
Позиваше ађутанта Штурму,
Ађутанта Штурму Јуришића,
„Зашто трубе сад химну свирају“,
Питаше га краљу од Србије.
До земље се Штурма поклањаше,
Своме краљу ’вако проговара:
„Господару од Србије краљу!
Многу војску ти си сакупио,
Да је водиш на Косово равно.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNILIB.RS

Још си, краљу, Марка очекивао,
 Да он дође на бој на Косово
 Ево теби Краљевића Марка!“
 Проли сузе краљу од Србије,
 Проли сузе, па 'вако говори:
 „Хвала богу, хвала великоме!
 Благослов је на народ излио,
 Благослова на земљу Србију,
 На Србију и на Црну Гору.
 Косово ће освећено бити!
 Бог нам посла Краљевића Марка,
 Да предњачи нашој храброј војсци,
 Да предњачи и да је предводи.
 Војска ће се духом обродити,
 Силним духом Краљевића Марка.
 Кад настане крваво крешево,
 Када војска дадне целу снагу,

ЈА ЋУ ГА УКРАСТИ

Др. Никола Вучетић из Београда.
 (Свршетак).

— Ма од чега, свеједно, само Ви мени допустите! избегавала је она одговор.

— Е, неје тако, драга! Има болести, које могу са болесника или са мртваца прећи и на друге људе и пренети се далеко па чак и у село твоје, сачувај Боже, па и на тебе и на тога тина. Е, реци, зар то не би био грех? поучавао ју је ђенерал.

— Не би, господине! Грех би био, да му жива мати никад не прелије гроба свежим сузама! Веле, да је умро од врућице! А што то може бити зразно?! Јел'те, Ви ћете ми дозволити? склопи она [руке и стаде га молити.

— Слушај, драга! Немој тако, буди паметна, ја разумем тебе и твоје срце. И ја сам родитељ. Теби је тешко и претешко, знам ја то. Али буди срчана! Син ти је пао, као јунак, у рату, од болести, као да је пао и од куршума...

— Да, да, и ја то кажем! Баш зато и морате ми допустити, да га пренесем! прекину му она реч.

— Разумеј ме, снахо: Тешко то може бити!.. Он је умро од врућице, велиш сама, а врућица је опака болка, јако зразна, преноси се лако. Могу лако и други да се разболе; зато се ето и не дозвољава пренашање мртваца, тумачио јој је ђенерал.

— Али мени морате дозволити! испрси се она.

— Е, па, снахо, морате, велиш! Понешто се и не мора, јер се не

Да потисне Азијата страшног,
 Па кад снага не буде довољна,
 И Азијат стане алакати,
 Јавиће се Краљевићу Марко,
 Соколиће моју младу војску,
 Улиће јој многу нову снагу.
 Победиће Срби Азијата,
 Осветиће то Косово тужно,
 Освојиће сву стару Србију,
 И продреће на плаву Адрију.
 Биће крви, биће окршаја;
 Нек Бог прости, тако бити мора.
 После крви, после окршаја,
 Песма ће се заорити редом,
 По лугови, што су робовали,
 Робовали пет стотин' година.
 Хвала богу, хвала великоме!“
 (Свршиће се.)

може и не сме! говорио је ђенерал још увек благо.

— Шта не може, шта не сме!? Ви можете и смете, само ако хоћете! А ја морам пренети свога сина, морам га још и видети! говорила је она љутито.

— Ех, мораш! љутну се ђенерал.

— И сам сам јој говорио, да се то не може, али она тако! рече Душан тихо ђенералу, да би га ублажио.

— Хоћете ли, господине? Допустите ми! Ви знате, шта је материнско срце; и сам сте отац, рекосте... Та ваљда неје то одело на вама ишчупало родитељске осећајел? корела га је болом утучена мати.

— Неје.. знам! Али не да не ћу, него не могу и не смем ти допустити!.. Стишај се, прибери, смири се, одмори се, изађи му овде на гроб, па онда иди кући и моли се Богу

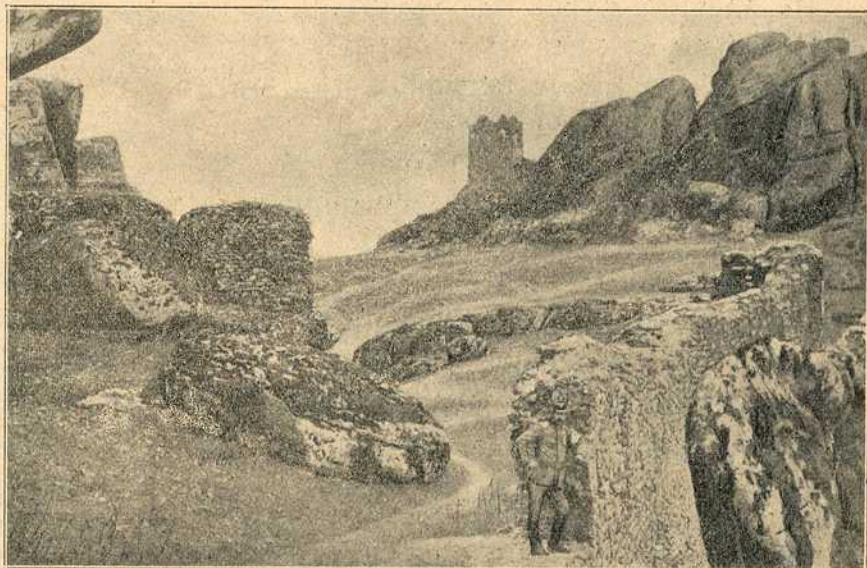
за њ! говорио је ђенерал, који беше видело се је јасно, узрујан. Лице му је треперило.

— Шта рекосте?!.. Да идем кући без свога сина, кој: је изгубио живот, као и многа му браћа, за своју Отаџбину и за свој народ!.. Да ми га не дате, да га са собом носим, као и друге мајке што носе своје синове!? Је ли Вам срце од камена? око ми се она на њ.

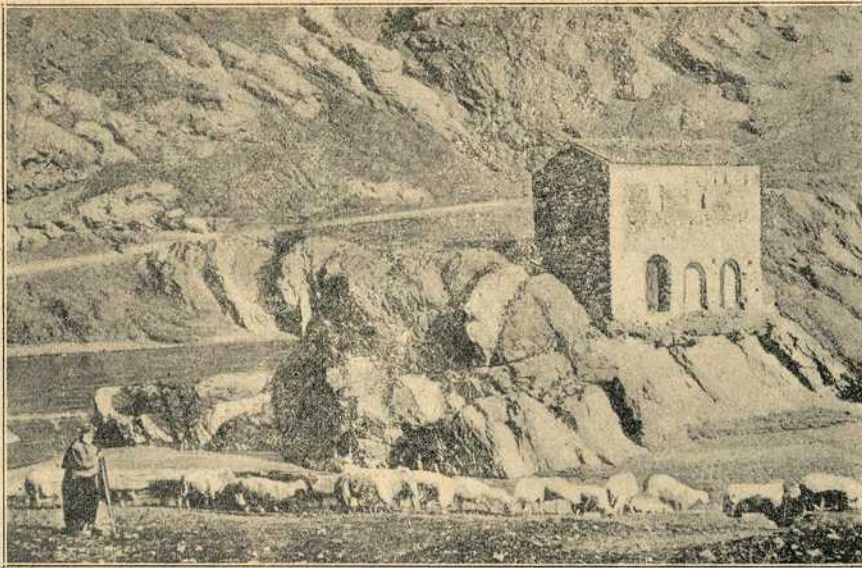
— Неје, снахо, али не смем! одговори ђенерал, а очи му се навод неше.

— Не смете!.. Не смете!.. Ха, добро, не смете Ви!.. Онда, кад не смете Ви, ја ћу га украсти!.. Ајде, Душане!..

— Иди ми, жено! одмахну ђенерал рукама, окрену се и сузе га свега облише.. Њих двоје изађоше.. А-

Рушевине града Краљевића Марка код Прилепа

Крчма Краљевића Марка у Велесу

ђутант је стајао, као укопан, а ђенерал је брисао сузе џепницом.

— Страшно! изусти плачним гласом онај, који неје презао пред читавим лесема искасапљених људских телеса.

— Страшно! понови његов ађутант.

А она?...

Она ено плаче на гробу свога мужа тамо у свом селу у Шумадији — без Милоја. А и Душан јој је у — последњој одбрани!..

Сама је...

Прешево, 27. III. 913.

НОЋ НА КРВАВОМ ВИСУ.

Од Милут. Мих. Петровића.

Младо Нагоричане, 11. октобра

Брза пушчана паљба, клопаране митраљеза и урлик топова, који су пиштали и одјекивали целог дана — умукли су...

Мрачна и мртва ноћ притисла је бојно поље и прекинула страшну битку....

Студен ветар и ситна јесења киша квасила је и хладила угрејану земљу од усианог челика, који је два дана и ноћ прштао по Нагоричанском вису, на чијем се каменитом темену грчевито и јуначки борио 18. пешадијски пук.

Глухо и опрезно у језовитој ноћи а по предњој стеновитој ивици виса корачале су сад мртве страже нашег батаљона, газећи разбацану убојну спрему и спотичући се о скрхано испретурано камење и укочене лешине палих јунака

На Нагоричанском вису је тужна и нема тишина, само испод виса пуши се још село Младо Нагоричане,

показујући ломњаву и страхоту данашњег дана Бледи и слаби пламичци по кад кад би јаче блеснули из догорелих кућа, осветљавајући камениту стрмен виса и тек тада би се иза оштрог камења јасно виделе укочене лешине палих јунака у пуној ратној опреми, како држећи грчевито пушку у руци и даље неустрашимо чекају дивље турске насртаје.

Тамо даље испред запаљеног села, где су одступили разбивени турски стрељачки стројеви; — с ону страну реке Пчиње, одакле су турске батерије унакрсном ватром лупале каменито теме Нагоричанског виса, тихо је и мирно... нигде светлости, никакав глас, нигде шума и живота... Све показиваше, да су се бесне али сада разлупане непријатељске хорде умириле и ућутале.

Позади нас, на задњој падини виса близу друма Куманово-Страцин, у миру и тишини одмарао се у биваку смењени 18. пук, који је јучерањег дана и ноћи на својим грудима примао турске налете; док смо ми — 3. батаљон 8. пука — ове ноћи, чували крвав вис.

У приправности под оружјем, прикупљен у смакнутом поретку, а иза оштрог камења, са напереним оштрим и светлим бајонетима, батаљон је лежао и ћутао, али увек готов, да само на један глас свога команданта оспе брзу, поражавајућу ватру и врховима својих бајонета разнесе сваког оног, ко би се дрзнуо да дирне крвав вис, по коме још леже разбацане неукопане лешине див-јунака, који су на својим грудима примили али и разбили дивљачке и бесне азијатске ударце....

На Младом Нагоричану је тихо и мрачно, само где и где виделе се пре-

ма тамном и мутном небу црне силуете стражара, који су немо стајали на стењу испред мртвих стража батаљона, пробијајући својим крвавим очима тиху и мрачну ноћ; или би по кад-кад кроз гробну мртву тишину одјекивао лагани и тупи бат ногу војника из тајних патрола, који су се низ камениту падину спуштали у запаљено село, извиђајући далеко у напред....

Усред мртве поноћи одједном разлеже се тужан и болан јаук... Сви у батаљону, који смо дотле мирно лежали иза оштрог камења, подигосмо главе прислушкујући, одакле тешки јауци долазе; убрзо и један стражар са ивице виса дотрча и рапортира команданту: Да се испод виса из једне кошаре чују неки јауци.

Послата патрола из батаљона очас отрча преко ивице оштрог камења, па се изгуби у мрак... Не потраја дуго, патрола стиже и донесе у шаторско крило војника, на чијим нараменицама стајаше 18. пук. Био је блед: из уста му је лагано цурила врућа крв, на сред груди кроз раздрљен копоран видела се локва усирене крви; — на челу и лицу оцртавала се изнемоглост и намученост, а из мутних очију капале су сузе... Одједном подиже руку, а за тим тужно узданувши једва изусти:

— Носите ме на превијалиште, остаћу жив.

По том му усне задрхташе, да још нешто каже, али од бола заклопи очи, подигнуту руку спусти, па ућута...

Четири снажна војника понова га дигоше у шаторско крило, па лагано кренуше низ задњи нагиб, виса ка превилишту...

Све је тихо и мирно, само су се још неко време чули кораци носилаца рањеника, па и то ишчезе....

* * *

У јутру киша је престала, ветар се утишао а густе и сиви облаци јурили су преко небесног хоризонта далеко — далеко југу.

Сунце, велико и црвено, просипало је своје свеже јутарње зраке, осветљавајући и грејући бледа и мртва лица палих јунака, који су око нас на све стране мирно и немо лежали по каменитом темену виса.

Између стења, које је било све крвљу попрскано, сијале су црвене челичне кошуљице од турских граната и разбацано изгубљено и пусто оружје....

Са скинутом шајкачом с главе промарширали смо поред светих палих жртава и журно низ камениту стрмен, остављајући крвави вис, грабили смо као предходница Дунавске Дивизије за Овче поље....

Последњи пуцњи.

— Један дан на Чаталци. —

Од др. Рудолфа Ласвица.

На узбрдном сеоском путу, куда су ишла наша мала кола, осећа се живо логорско кретање. Провијантске колоне са тешко натовареним мазгама одлазе уз брдо ка предњој борбеној линији, а са празним се враћају натраг. Војници са резервних позиција стоје у групама и паскају или седе на ивици пута испред кућа које су становници већином напустили. Торбарски дућани отворени су а једна продавница давана државне режије густо је опколена муштеријама. Сви ови дућаничићи имају нешто што потсећа на тврђаву. Прозори су затворени летвама, кроз које имају само мале рупе, тако да нико не може неопажено провући руку у дућан и цабе доћи до еспапа. Јер они трговци, који и од рата умеју да направе трговину, изгледа да нису баш сигурни у своје муштерије.

Крај свег живог саобраћаја на сеоском путу па и на војничком друму, ипак влада ред. Лева страна слободна је и наша кола брзо одмичу. У брзо смо стигли на таласасту, отворену висораван. Пређосмо један пук са развијеном заставом; у њему су све лепе војничке прилике, људи из најдаљег Курдистана, који иду ка предњим положајима.

Тако смо стигли до утврђења Махмудије, и одатле навише на врх Санџак Тепе, где је једно запуштено старо утврђење, са рововима и шанчевима. Са висине овог старог утврђења диван је изглед преко левог крила и преко једног дела централних положаја турске одбранбене линије.

Тако дакле изгледа бојиште, тако изгледа рат: Доле на лево сија се на сунцу морска отока Бујук Чекмеце. Иза ње леже две турске ратне лађе „Хејредин Барбаруса“ и „Торгут Рејс“. У неправилним размацама допире до нас понеки потмуо пуцањ неког тешког топа а горе над узвишицама, које доминирају и нашим и бугарским положајима прсне по који шрапнел. Бео, светао клобук дима лебди у ваздуху и оде дуж брегова онако цео, поред свега ветра што дува. Тако личи на бео облачак, да човек не би поверовао, да су барут и олово ту имали посла. Уз први облачак долази брзо други и трећи. Тако лепо изгледају ове беле, лаке лопте од облака, што лебде и светле, па ипак је то рат.

А неочекивано уз то избије пушчана паљба и брзо пуцање митраљеза, које страшно шиба нерве. Горе

и унаоколо мир је и сунчањо пролеће, ширина је и тишина, мелодија слобде и лепоте ка морем и бреговима. А по средини оштри, громки флотуни једне пољске батерије. Све је тако нестварно, непојмљиво. Пољска усамљеност и ненадна страшна ратна музика.

Облачићи од шрапнела, фијук и звиждање, прскање земље и камена, а нигде човека, нигде оруђа, нигде радње. Ствари се догађају, људи раде негде, некако, али ми видимо само дело.

Горе се иде ка Деркосу. Управо према нама, далеко доле лежи мала паланка Чаталца. То је само једна тамнија тачка у бледој даљини. Још даље, ка ивици долине, има једна мала групаца дрвета, једина која досад није уништена. А пред њом на равници, опет једно село потпуно разорено, затворено, сагорело. Виде се рупе камених кућа, оборена минарета једне мошјеје.

С оне стране на далеким непријатељским положајима повлаче се светле и тамне линије, које се јасно разазнају. И чак до наших ногу и у цик-цак јасне бразде топовских ровова, чија је земља, некада црна због бескрајног пљуска кише, јутрос под топлим сунчаним зрацима постала једна бела светла пантљика. Тамо се сада види бар нешто живота. Војници за смену марширају опрезно заштићени, други се враћају под шаторе, који се пружају све до нас и рапапети су на ограницима једног заштићеног брежуљка. Дуги бели редови шиљатих шатора уређени су један за другим, а по стазама између шатора људи шетају гори доле, док преко њихових глава прелећу гранате управљене на непријатеља.

А на подножју ове шаторске вауроши лежи вечито Memento mori,

где се у страшној јасности пружају велики овални прстенови од земље над ракама, у којима су сарањени у маси мртви војници. Песак са свежих гробова јасно се светли. У двадесет, тридесет великих гробова спавају стотине мртвих, и баш сада поново марширају тамо војници са справама за копање, да говим жртвама приреди последње одмориште. Ови пусти, бели редови гробова жалосни су и страшни; то је рат, а нису то убиствени шрапнели који јасно, сипајући парају плави ваздух.

Једна празна шрапнелска кошуљица лежи у трави, без упаљача, у пола заривена у меку земљу. Дугачка, црвена, челична ствар просула је овде пре толико дана свој град од куглица. Ми подигосмо тешми метак а на путу за воз, који ће нас вратити у Стамбул, откидосмо једну лепу расцветану трешњеvu гранчицу. И ово нежно значење мира однели смо кући завучено у ратничку шрапнелску кошуљицу. Још су одјекивали усамљени пуцњи преко долина и увала, испраћајући тако процветали шрапнел.

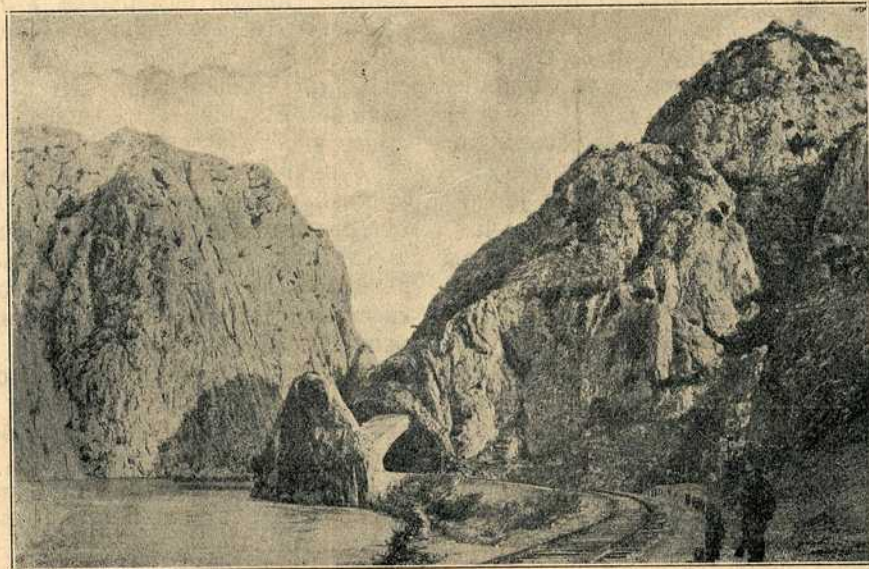
Али то су били последњи пуцњи. Јер је вече донело примирје.

ПРИЗОРИ ИЗ РАТА

Мати и син.

Мустафа Паша, почетком марта.

Кад је пре неколико недеља министарство војно објавило преко новина, да је потребно шест болничарки за српске болнице под Једреном, између осталих милосрдних сестара пријавила се и гђа. Софија, удова пок. Тасе Милосављевића бив судије апелационог суда. И она је пре дужег времена приспела у Мустафа Пашу из Београда, да својој болној и рањеној браћи укаже сестринску помоћ.

Демир Капија кроз коју се Вардар пробија

Целокупан изглед Штипа којег је освојила храбра српска војска

Али она није била прожета само тим хуманим и патриотским осећајима, већ је њу, као мајку двају српских бораца, који се налазе на положајима око Једрена, нагнала је и материнска љубав, да се после толиког времена од дана мобилизације, после толиких неиспаваних ноћи, после толиких брига, лично види са својим синовима и зато је она потегла толики пут од Београда до Мустафа Паше.

Гђа. Софија има два сина: Милана и Раду. Први је резервни пешачки наредник а други је резервни потпоручник. Раде је био лако рањен у једној борби под Једреном, коју је водила дунавска дивизија II. позива, и он је своју рану извидао у пољској болници у Кадикоеју, па се опет вратио у своју команду...

Кад сам био у штабу II. српске армије, тамо сам се упознао са гђом. Софијом, која је дошла да се представи начелнику санитета г. дру. Борисављевићу и да се јави на своју тешку, али племениту дужност. Сазнавши том приликом, да сам ја војни телеграфист, и да према томе могу имати брзе везе са опсадним телеграфским и телефонским станицама околне Једрена, гђа Софија ме је умолила, да јој будем на услузи, да са својим сином Миланом, који се налази у Дуванци проговори преко телефона само две три речи... само да чује његов глас. Ја сам се радо одазвао њеној молби, одвео сам је у српски армијски телеграф и представио је командиру телефонског одељења мајору Аранђеловићу.

Случај је хтео, да у томе времену линије за Дуванци буде слободна, и, кад се гђа. Сафија обратила командиру молбом, коју је изговорила оном, пуним чежње и материнске љубави за

својим сином, командир је био потресен и дохватио је телефонску слушалницу, позивајући Дуванци.

Дуванца се одазвала на први позив. На лицу гђе. Софије показа се пријатно узбуђење. Одзив телефона, у чијој се близини налазио њен син, учинио јој се као да чује глас свога сина.

Мајор је упитао Дуванцу за њезина сина. Одговорено му је, да се налази у близини и да ће убрзо доћи.

Није прошло од тога времена ни пет минута, телефон из Дуванце, позва Мустава Пашу, а гђа. Софија, која је докле кршила руке и горела од нестрпљења, чисто престаде дисати.

— Ево вам сина, госпођо, вече мајор, очевидно саосећајући материнском узбуђењу и пружи телефонску слушалницу гђи Софији.

— Је си ти Милане? упита мати

свога сина потресним гласом, а груди јој се почеше бурно надимати.

— Ја сам, а ко је ту? — следоваше одговор.

— Овђе твоја мајка! Је си ли здрав?

— Ко рекосте да је ту? упита Милан! не верујући својим ушима, и не сновијајући за долазак своје мајке

— Овде је твоја мајка... Софија... јеси ли здрав, сине?

— О-о-о! Здраво мајко! Од куда ти у Мустафа Пашу! Кад си дошла?

— Данас сам дошла, сине... Дошла сам као болничарка да се нађем на невољи рањеној и оболелој браћи. Је си ли здрав?

— Здрав сам. Хвала, богу све је добро. Ноћас сам био на предстражи и у борби.

— Можеш ли доћи овамо да се видимо? Жељна сам тебе и Раде.

— Могу. Мислим да ће ми одобрити одсуство за данас.

— Дођи, молим те, дођи одмах. Чекам те у нестрпљењу. Ја сам у првој резервној болници. Тамо ме потражи. До виђења, сине!...

После непуна два сата, син је пао мајци у загрљај.

*

Боже мој! помислио сам тада. Колико има матера у Србији које би се сматрале за најсрећније, кад би се могле видети са својим синовима, који су на бојишту.

А колико ли тек има мајки, које би биле срећне и пресрећне, само да чују да су им синови живи и здрави!? („Штампа“) **Дам. Ц. Гј.**

ШИРИТЕ

Илустровану Ратну Кронику!

Рефлектори српске војске у ратној служби

Трагом рата

(Из „Политике.“)
Куманово,

Довести у склад двојев химне и опела значило би пронаћи тон, којим се може величати Кумановска Битка.

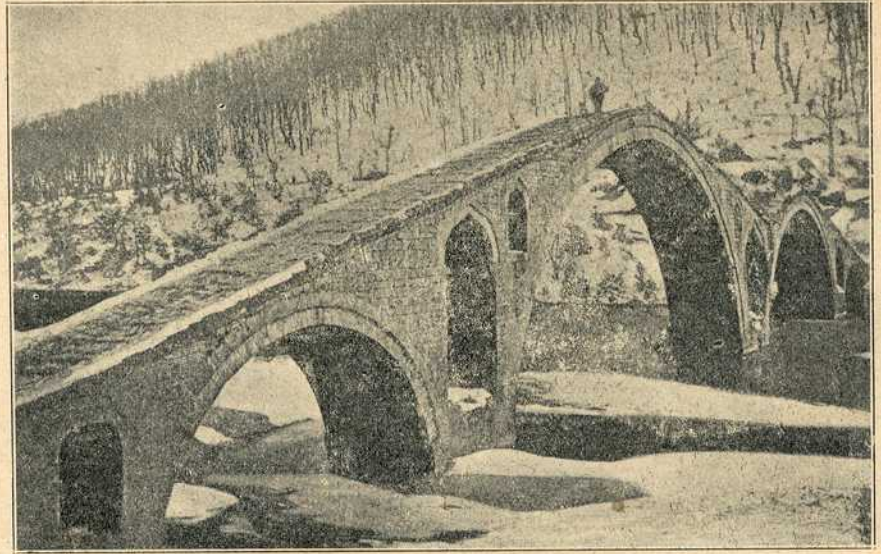
Бујановац, Букаровце, Прешево, Табанонац само су језовите сцене у предигри велике трагедије на Куманову. Лешине коњске, поломљене каре, искидани шатори, и по који мртав ратник леже ту у размацама, тако ретко као крупне пахуљице, свега пред велику вејаницу, која ствара ужасне сметове. Ти су сметови, од крви и меса, на Куманову. Ови разређени лешеве само постепено навикавају око за страховити приказ пред Кумановом.

И што ближе Куманову, све јаче језа обузима човека. Све су веће гомиле чаурица од испалених меткова, све су чешћи трагови ужаснога покоља. Мали ровови, који су ратницима изгледали као непробојни челични бедем, расути су свуда, као кртичњаци. Поред пруге су јаме, где су били укупани турски топови, а по пољу се беласају барице, крај којих су лешеве. То су тешко рњени војници, који су допузили по крвавој блату, да оквасе уста кужном баром. У тим барицама углибљене су и мрше унакажених коња.

Од Кумановске станице ка воденицама, на оној ђуприји гомила турских лешева. Из гомиле вуре ноге у чизмама и сурим војничким чакширама.

— Ево један наш! вели доктор, извлачећи једног затрпаног јунака.

Свуд унаоколо, таквих је много. Ко би побројао имена ових мртвих, од којих би сваки био бесмртан, кад би се ко подузео да напише њихову историју. Све особине, које тражи ратничка слава, они су имали. Ни страховити Ахило, „крвав од главе до пете“, није могао

Љумски мост преко Белог Дрима у Албанији

бити јуначнији од ове хиљаде људи, који својим лешевима подиглоше вечиту пирамиду победе и славе српској војсци.

Њих уповавају, и над малим хумкама побадају мале крстиће великим јунацима.

На тим гробићима, виђао сам доцније жене кумановљанске. Плачу и наричу. Оне над тим гробовима својих спасилаца оплакују своје раније изгинуле миле и драге, којима се ни гроб не зна.

Над разбојиштем прелеђујата гавранова и врана; чопери гладних паса витлају се око лешева, преплашени од чете која уповава мртве.

У даљини су згаришта попаљених арнаутских кућа.

По који мештанин гази по разореним зидовима, као да нешто тражи. Ко зна, можда мисли да ће наћи ма какав остатак од онога, што су му ови зверови годинама отимали.

У санитарски воз уносе ранјенике.

— Пази! Полако!... Чувај му ногу! чује се непрестано.

Носилима уносе тешко ранјене. Они ћуте. Њихов бол нема јаука; он се изражава шкргутом зуба.

— Дај гутљај воде! тражи један са носила, покривен ћебетом до главе. (Сврштиће се).

Читајте интересантну књигу

Краљевић Марко у балканском рату.

Иста се добија код Свет. Ф. Огњановића у Новом Саду по цену од 50 пот.

НОВ СРПСКИ

— оригиналан роман. —

КЊИЖАРА СВЕТ. Ф. ОГЊАНОВИЋА

почела је већ издавати роман
ЛЕГИЈА СМРТИ.

И зишла је девета свеска.
Цена свесци 10 потура.

Корице!

Кад се заврши издавање „Илустроване Ратне Кронике“ могу се од издавача добити дивот-корице. Чувајте све досадашње бројеве!